

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

ГОДИНА IX.

У ПАНЧЕВУ, У НЕДЕЉУ 4. ЈУНА 1872.

БРОЈ 12.

ИЗЛАЗИ ОВАКВЕ ДРУГЕ НЕДЕЉЕ.

СТАЈЕ: 4 ФОР. ИЛИ 40 ГР. ГОДИШЊЕ.

Ж и р.

Сећам се неке скаске, где једна стара, добра жена даје неком краљевићу три лешњика, зато, што јој је учинио добро. Није потребно казивати, да је та жена вештица, а да су лешњаци које је дала, чаробни. Из првог лешњика излази мајушно псетанце; из другог комад платна, тако танког, да се може провући кроз ушицу од игле; из срећег пак лешника излази особито лепа принцеза, с којом се краљевић венча.

Рећи ћете, да је то врло чудновато; али таквих чудеса сад више нема, јер би зато требало вештица, којих сад не налазимо.

Нема их више! велите. Али ја познајем једну, што сваки дан пред нашим очима чини много већа чуда, него што су то чиниле разне вештице. Та је вештица — природа, само што ми њена чудеса видимо сваки дан, па смо се на њих навикли тако, да их једва примећавамо; ми им се не чудимо, јер су она за нас са свим обичне ствари.

Да из лешника излази псетанце, то је заиста чудновато, а није никад ни било. Али да из лешника излази леска од које ћемо добити лешњике

и тако до безкрајности, томе се ми не чудимо, то је са свим проста ствар.

Да ли си кадгод видео шуму од старих растова, изглед им је тако величанствен, да под њихову сенку долазиш као с неким страхом и с неким поштовањем. И цела је та шума постала од једног жира! Шта према томе вреди оно псетанце и комад платна?

Ма како да је живо уображење човека, оно не може никад да стигне богатство, плодност и чудеса природе. Ево жира. Кад би хтели подробно причати његову целу историју, како од њега бива раст, како се овај развија, од какве нам је користи, које животиње живе у њему, — могли би написати о томе више књига. Но ја ћу вам то испричати укратко.

Жир је плод раста, то зна сваки. Тај дугуљаста бадем, зелене боје утиснут је у кратко изрецкану чашицу и изгледа врло лепо.

Пре него што су људи умели обрађивати земљу, жир им је био храна, али то је било тамо по Италији, где је жир са свим слатког укуса, као бадем и кестен. Скоро све земље, што су близу средиземног мора, имају слатког жира, а те су: Грчка, Шпањолска, Корсика. Још и данас на пијаци у Кастилији продаје се жир, што

га једу или сировог или куваног, па и у свој Шпањолској много га троше. Но у севернијим пределима жир није сладак, већ са свим горак. У тима пределима жир дају стоци, а у јесен, кад он опада с дрвета, у шуму се пуштају свиње, које се њиме ране и гоје.

У Русији кувају жир, па га згњече и праве ракију, коју радо пију.

Кад у пролеће жир покријемо земљом, за неколико дана приметимо ово: уклоњен од светлости и на влаги, промахи и врућини, он се отвори и скине са себе горњу љуску.

Клица, што је била у њему развила се и нагоре је истерала два листића на танкој стабљичици; то је будуће стабло; на противној страни је истерала неколико кончића који траже да уђу у земљу; то је корен раста у маломе. Из средине жира то растиће добива храну, докле год не буде у стању да је црпи само себи. Та тварчица расте споро; али не треба да се жури, јер траје вековима. Сваке године то растиће добива нов дрвенасти слој, тако да се могу лако прорачунати његове године, кад просечемо дрво или једну његову грану.

Из искуства знамо, да раст сваке године дебља (за осам милиметра), а то чини за сто година скоро 3 стопе у пречнику. У висину он расте много брже, јер му је онде потребан ваздух и светлост, па зато се жури, да надмаша дрва, што су око њега и што му заклањају небо.

Раст је најлепше и најснажније дрво у нашим шумама. Колико због огромног стабла, што је покривено јаком кором, толико и због свог лепог и честог лишћа.

Ни чему се више чудити нетреба, него расту, кад дође до свог подпуног развитка. Још и сад се налазе у старим брањевинама растови, што имају у пречнику до три хватата, у висину више од 20 хватова. Неки долазе до огромне дебљине, као што на прилику раст у Ивету има до 6 хватова у пречнику; у шупљини је његовој црквица; његово грађе баца на далеко ладовину. У Монтроваљу има још огромнији раст; овога стабло има близу земље у пречнику 10 хватова а по испитивању учењака има му најмање две хиљаде година.

Раст напредује само у умереном појасу, па зато је то дрво европских шума. Оно је најве-

ће и најполезније дрво, и у више прилика не би могло заменити никако друго дрво.

У старо доба раст је чинио толике услуге народима, што су живили у околини шума, да су га они јако поштовали; у свима црквеним обредима он је заузимао главно место, па су га сматрали као божанство. Стари нам писци казују, да је жир био главна храна првих људи, и да су они од растовог дрвета градили прве кипове својих богова.

Код Грка је раст заузимао важно место; под највећи и најстарији раст седала је њихова породица да им претскажује будућност. Слушајући шуштањ растовог лишћа или грања, она им је слутила срећне или несрећне догађаје.

У олимпијским играма победио је у знак особите почести добио венац од растовог лишћа.

Виргил вели, да су пред жетву сви сељаци певали свете песме и играли око својих њива. Свак од њих имао је на глави растов венац у спомен тога, како је жир њих све ранио, пре него што су им преци умели обрађивати земљу.

Подуго времена главни скупови Француза држани су под растовима, а и доцније, кад је тај народ примио хришћанску веру, задуго је раст код њега уживао највеће поштовање. При улазу у замкове француских великаша, били су посађени растови и под њима су они судили својим поданицима. Познато је да је највеће задовољство св. Луја било, да седне под раст и ту да сваког саслуша и да му суди.

Кад је који великаш јако погрешно, онда су посекали растове пред двором, што се сматрало као највећа срамота.

У наше доба раст је изгубио свој појетни значај, али за то опет он заслужује велико поштовање због грдне вајде, коју имамо од њега.

Његово дрво је једно од најтврђих, што се употребљава за разне грађевине како на суву, тако и на води, па је и од велике потребе коларима и столарима. За грађење домова растово је дрво најбоље, јер може дуго до издржи, а то се види на добрим црквама. У старо доба правили су од тог дрвета собни намештај, који се и дан дањи налази у богатим старинским замцима и у музејима, а ми му се све једнако дивимо. За грађење лађа раст је најбољи, јер најдуже може да издржи у води. Грдни стубови

што се међу у воду да држе терет мостова или воденица, од растовог су дрвета. И најпоследње најбољи је угљен од растовог дрвета.

Кора од сваког раста има у себи много опорине (танина), од које се прави материја, с којом се чине коже. Свака животињска кожа на ваздуху и на влази квари се и трули, а да би дуже трајала, та се опорина мора сјединити с кожом па онда кожа може бити на ваздуху а да се не квари. Материја с којом се чине коже, није ништа друго, већ кора од растовог дрвета, осушена и ситно истуцана.

И као што има врло великих растова, тако их има и врло малих. У западној француској има једна врста раста, којим би се пре могао засадити парк него шума, и који је тек три стопе велик.

Има још нека врста раста што има кору која се употребљава за запушаче. Он је и преко зиме зелен, а расте у јужној Француској, Шпањолској и Алжерској, где се налази у читавим шумама. Док је дрво младо, његова је кора глатка, али с' временом она бива дебља и добива рапаву површину; онда је та кора (плута) за употребу.

Свак познаје ту еластичну потребу и за хемијску радњу. У залуд би лупали главу, да нађемо нешто друго, што би као плута било меко, а да не пропушта ни воду, па скоро ни један гас.

Други и врло чудновати плод раста је шишарица, што се употребљава за бојадисање и за мастила. Сваки је од нас приметио лети на растовом лишћу неку округлу масу од величине лешњика. Где које оваке шишарице тако су лепе као јабука у маломе на коју и лице по своме месоу. Заиста ако је расечете, ви ћете видети, да је изнутра свежа, тврда и сочна као јабука али је у њеној средреди у место зрна, или јајце или бео црвић. Но ако и с највећом пажњом разгледате ту јабучицу, опет нећете наћи ни најмањег трага рупице, кроз коју би могло ући јајце или црвић. Сад ћу да вам причам, како је то јајце или тај црвић могао ући.

Та лепа јабучица, што се зове шишарица; није природан производ раста, већ његов болешљив израст. Ево како то бива: нека гурава мува, мрке боје, дође на растов лист, па са жаоком, коју пушта из трбуха и које вр' наличи на вр стреле, она засече растов лист и положи

у ту раницу неку љуту течност. Раница има на дрво онај исти утицај, што на нас уједац пчеле или осе; лист добије запалење па отекне, сок му излази кроз пресечене судове на раници, стврдне на ваздуху, изокругли се, и тако бива шишарица, у средини које налази се јајце што је снела мува. Кроз неко време јајце се отвори и из њега измили црвић, који не само да је савршено сигуран од незгоде, него се још и храни зидовима свог затвора, докле год не заспи за време зиме, а идућег се лета не претвори у муву.

Ако наберете неколико тих шишарица, видите месеца Јуна или Јула како из ње излази мала, гурава и гарава мува. Неки пут бива и то, да из шишарице изађе нека лепа мува, црне, светлеће боје. То зацело није дете оне гураве муве. Заиста не! Ту се догодило нешто чудновато. Пошто је гурава мува снела јајце и већ се направила мала шишарка, дође на исти лист друга лепа и весела мува, скакуће и весели се; па кад опази шишарицу, скочи на њу, убоде га својом жаоком па одма одлети. Шта је то она учинила? Готово ништа. Она је просто снела јајце баш у средину шишарке, покрај јајцета гураве муве. Ево шта онда бива; јајце гураве муве излеже се најпре а црвић, што из њега изађе, као какво јагње пасе око себе зидове своје кућице; друго се јајце излеже доцније; то је курјак; он не једе унутрашњост кућице; он не може да поднесе тахву храну, али он се привеже за другог црвића и сиса га без сажаљења. То сирото јагње ма колико да једе, опет не може да се угоји; јер други црвић — курјак — одузима све сокове; али опет зато неће да га поједе, јер би за тим морао умрети од глади. Пре него што ће да заспи на целу зиму, он се баци на несрећног црвића и једе га. Затим заспи. Почетком пролећа претвори се у ону лепу муву, коју смо већ описали.

Али шишарица од обичних растова неупотребљава се за бојадисање материја и прављење мастила. Права шишарица долази нам са истока. Она се купи с раста кога изобиљно има у средњој Азији и на острвима Архипелага. То је малено дрво а његово стабло ретко бива више од једног хвата. Шишарица, што се на њему развија, бива велика као ора; она је тврда, дрвенаста и сасвим рапаве површине. Она се бере пре него што је

инсект измилио из ње, јер се она после тога суши и губи део оне материје што бојадеше.

Има још нека врста раста, што нам долази из Америке, и сад је оклиматизована у Француској, а даје врло лепу жуту боју, добро примљену у трговини. То је лепо, величанствено дрво, а у његовој кори налази се жута боја, савршено налик на лимуново жутило. Ова боја употребљава се за бојадисање кожа, свиле, вуне и замењује пастел.

На једној врсти раста живи крмез-стеница, врло полезан инсект, који је био једини за црвену боју, пре проналаска Америке.

Раст на коме живи крмез-стеница, сасвим је мали; он расте у дрвовима, не бива виши од $\frac{3}{4}$ хвата, и неби био од никакве ползе, да на њему не живи крмез-стеница.

Крмез је врло знаменити инсект, како по лепој боји, што нам даје, тако и по свом начину живота. Мужак има два крила, већа него што му је тело, и покривен је белим паперјем; женка нема крила. Њено тело је јајасто округло, озго пљоснато а одоздо испупчато, састављено од многих прстена угасите боје и покривено белим паперјем. У младости крмез-стеница врло је жива, трчи овамо онамо по лишћу, тражећи себи храну; али чим буде паметнија, а то је после 30 дана, она са свим изгуби своју живост, забоду своју сисаљку у кожицу листа, и остане у томе положају докле год живи. Онда је она велика, колико главић од чиоде, и од сад почиње да се гоји. Она се немиче, само јој сисаљка ради; она сиса сок листа и приметно дебља, али не толико од хране, колико од јаја. Женка најпосле дође до величине малог грашка и снесе стотинама јаја. Али она не доживи, да јој се јаја излегу; с наступањем зиме она умире, но опет остаје везана за лист. Природа се побринула за мале животињице, што се излегу почетком пролећа. Лешина њихове матере служи им у место куће, а прва им је храна унутрашњост њена. Ево жалосног примера себичности неке хрђаве деце! Мале крмез-стенице излазе из своје кућице, трче по лишћу и живе онако, као што су им живели и родитељи.

Јајца у осушеној стеничиној лешини, угасите боје, била су једина црвена кармин боја; али од проналаска Америке предпоставља јој се коченила, што се много лакше добива.

Крмез-стеница била је позната још за времена Мојсија, у Индији се она употребљава у најстарије доба за бојадисање свиле; била је позната Грцима и Римљанима а Плиније вели, да су житељи садашње Шпањолске плаћали половину свог данка Римљанима у крмез-стеници. Крмез-стеница скида се, кад су женске пуне јаја, па онда се лагано с' листа стружу дрвеним ножем да падну у суд, који је подметнут; али треба на сваком дрвету оставити неколико њих због расплода. Оне се умртве у некој особитој фуруни, па се онда тако осушене продају.

Под растовом сенком расту многе биљке; а у његовом грању живе многе тице и граде на њему своја гњизда. Веверица скакуће с једне гране на другу и једе жир, док још није са свим сазрео, а јелени и друга животиња једе онај жир, што може да дохвати.

Међу разном животињом, коју храни раст, налази се и једна врло занимљива; а то је скитајућа гусеница, која из свог обиталишта излази при заласку сунца али у подпуном поредку; једна иде напред, за њом иду друге у правилним редовима и то тако, да свака два три реда долази по једна гусеница више, док не дође до 7--8 у једном реду. Кад вођа застане, сва му војска, стане, а кад он пође, сва гомила иде за њим. Сва је та војска послушна своје вођи и чини све што он чини. Кад дође на растову грану, покривену свежим, зеленим лишћем, онда се све гусенице нареду по лишћу и почну јести, кад сврше ручак, онда се враћају своје гњизду: једна гусеница пође напред, а све друге за њом.

Да би те гусенице могле наћи пут, по коме су дошле, природа им је дала оно исто средство што је Аријадна дала Тезеу, да изађе из лавиринта (изађе). Свака гусеница оставља за собом кончић свиле, покрије се с њим цео пут, и враћа се по њему.

Ако прстом прекинемо такав кончић онда ће се гусеницама пресећи њихов пут и биће збуњене. Кад дођу до тог места оне застану и поплаше се док се ненађе међу њима најпаметнија, која пређе покварено место. Она остави за собом кончић, а по њему пређу све оне друге. Нема ништа лепше, него шетање тих гусеница, које образују час прави, час са свим искривудан правац.

Али треба да се чувамо при гледању тих гусеница, не зато што су оне отровне, као што мисле неки људи, већ зато, што су покривене кратком чекињом, што одпада при најлакшем додиру. Та је чекиња врло танка, па лако улази у боре, причињава црвенило и јако сврби. Не треба стати с' оне стране одкуд дува ветар особито кад смо код гнезда, што је свагда пуно тих чекиња, макар да гусенице нису више у њему.

Те гусенице би се страшно намножиле и утаманиле би читаве растове брањевине да се природа није и о томе побринула. Осим тица, које се хране тима гусеницама, оне имају још већег врага, а то је црна гусеница, што има шест ногу и велика уста, с' којима прогризе трбух скитајућој гусеници а после је поједе. Црна гусеница обично уђе у гнездо скитајуће гусенице и поједе на дан по неколико њих.

Но све досад побројања добра својства раста превазићи ће он онда, кад се започне гајење растове свилене гусенице (*Bombyx Uama Maii*), што се рани растовим лишћем, а свилу има бољу, него дудова свилена гусеница и не подлеже њеним болештинама.

Та се растова гусеница већ од векова гаји у растовим шумама, по унутрашњости Јапана, али до пре 10 година није се још за њу ништа знало по Европи. Мислимо да ће наши читаоци ради бити, да чују како је семе те гусенице дошло у Европу.

Француски консул, Дишен Белкур, у Јапану, у граду Нангазаки, дознао је 1860. године за ту растову свилену гусеницу али у једно и то, да је она крунски монопол, и да је законом прописана смртна каштига ономе, који би се усудио, да таково семе да странцу, или да га изнесе из земље. Консул то јави својој влади и пошље јој године 1861. у Париз једну малу партију гусеничког семена што је потајно набавио. Од свег тог семена излеже се само једна једина гусеница, која се срећно уплете у чауру и из ове изађе као лептир. Онда се у Паризу определи ред и спесијес, у кој спада та животиња, види се како јој је лепа свила, да има будућности за њу у Европи, и да ју је могуће аклиматизовати. Затим француска влада препоручи своме консулу, да како му драго, гледа да добије тог семена, па да га опет пошље у Париз. Идуће године

премести се тај консул, а на његово место дође неки Симон, који је опет потајно радио, да добије семена. Но и овај не буде срећнији. Међутим се овај упозна с неким холандским морнарским официром по имену Помпе ван Мирдертвурт, који је у Нангазаци при тамошњем холандском школском заведењу био као управитељ и професор хирургије. Код овога је учио и један млади Јапанац, кога је фамилија гајила ту гусеницу. Мирдертвурт најпосле наговори свог ученика, те овај оде својој кући и донесе му неку количину семена од растове свиле гусенице и каже му како се гаји. Управитељ тајно се удали из Јапана и срећно дође 1862. године у свој завичај, у Холандску. Он понуди семе влади француској и холандској и обе ове владе купе од њега тог семена. Остаде му још нешто семена, које он на дар пошље своме давнашњем пријатељу познатом ентомологу, Герену Менвилу, који седи у Паризу. Т—к.

О упливу светлости на развитак биља; густо и ретко сејање.

Теоретички и практички је доказано, да сунце не дела на повољан развитак органских твари само топлотом, већ и својом светлошћу.

Ко је развиће биља проматрао, могао је опазити, како се грање, младице, и цвећа биља онамо нагиба, одкуда светлост на њега падати може.

Сунчане зраке очитују своју кемичку снагу на биљу растварањем угљевите киселине у кисеоник и угљевик, и претварањем воде у пару. Кисеоник избацује биље, јер му угљевик за рану остаје; исто тако излапљује и вода у виду паре, а растворене у води соли, у биљу остану. Из ових се узрока такођер тумачи знаменити процес, за целу природу, у след којег биље дању на сунчаној светлости издаје од себе кисеоник а ноћу угљевиту киселину, која се у ваздуху, у овој неисцрпивој хранилници природе, скупља за нова спајања и разлучивања.

Без светлости не може биљка органичких твари творити ни разтварати, сав јој је живот тром и кржљав. А што је најважније, не може се биљка у свом саставу подпуно развијати, а због тога би биљка ослабила; због тога не може ни стабљика доћи до оне снаге, којом би се против ветра и осталих природних елемената бранити могла.

О томе се могло сваки толико пута уверити, како је биље, које у тавнини проклија и расте, бледо, слабо и мљитаво; а кад се изложи сунцу, буде светло, бујно, зелено и кренко. Као што се јачина сунчане светлости у топлим странама света очитује бујним узрастом и разнолико-шареном живом бојом; тако се према северу с падајућом снагом сунца губи бујност узраста и живост органички твари.

Енглез Хут доказао је, да и сама врста светлости има на биље различна уплива и тако много силније помажу расту и клијању биља светле, тавно-светле и плаве зраке, но оне друге које боје а пошто биље већ доспе до сврга развића, онда су му оне врсте зраке прежесточе, пак би н. пр. цвеће, заметак и дозревање плода због те жестине пострадало и биљка би угинула. Исти овај научењак је доказао, да семење уз жуте сунчане зраке неће да проклија, а за дозревање зрна необходимо су нужне црвене зраке.

Са овим су се већ уметни баштовани и гажитељи цвећа користили, јер су тиме клијаћу снагу свога семена на брзу руку извести и тим његову ваљаност доказати могли.

Није се ни то пазљивом баштовану отело да дозна, ком биљу више а ком мање сунчане зраке треба. Према томе је већ одавна познато, да од свију врсти жита, пшеница највише сунца хоће, после долази јечам, раж, а најпослед зоб. Ако дакле газда жели, да са својим усевима успе, није довољно само то, да према захтеву жита изабере земљу, већ треба да изабере према природи жита и положај земљишта.

Пошто дакле светлост толики уплив има на раст и развитак биља, то је јасно, да се према томе има држати и начин сејања, ако желимо имати од усева успеха. Против тога греша се у нас највише прегустим сејањем жита.

Да се овоме злу доскочи, те да семе онако посију, како ће поједино класје довољно светлости имати, почеше у од нас напреднијој Енглеској сејати и стрмље усеве у редове; а да су тиме правим путем ударили, види се и отуда, што се тај начин сејања по свему напреднијем свету, од дана на дан све даље шири; а то најбоље сведочи, колико је овај начин сејања бољи од нашег.

Но ако код нас и није још дошло време, да се за сејање рука с машином замене, а оно ваља бар за тим бити и настојавати, да се руком не сеје прегусто.

Ми ћемо овде штете прегустог сејања у неколико речи да објаснимо.

Напоменули смо већ, од коликог је уплива светлост за биље, те да је тим слабије и кржљавије, што мање светлости има. У прегустом сејању је влаће од светлости прекривено, буја тим већма у висину, чим је усев гушћи, а то зато, да себи некако пут к сунцу прокрчи; тим напрезањем постане стабљика висока али танка, а то не ваља за цело развиће осталог биља. Код лана и конопље, где се не пази на бујност биљке, него на доброту влакна, корисно је густо сејање; али то не ваља код жита, где се хоће јака стабљика и језгровита зрна. Крутост влаћа зависи од сунчане светлости, а густе усеви ослабе и немају никакве крутости, јер прегусте усеви само због тога малакшу, што немају довољно сунца. Доказ је томе сасвим јасан кад погледаш крајње влаће полеглог жита, како је круто.

Кад би наши земљоделци познавали важност жила код жита, јамачно би се чували густог сејања.

Биљкина жила не може се само као средство сматрати, којим она из земље рану црпи, већ ако не у сваком случају, а оно код многог биља има се жила сматрати за *схраниште*, где се у становитом добу развитка биљнога живота рана *сакупила*, те ју жиле, кад томе време приспе, и осталим биљкиним деловима подели.

Прегледајући биље са физиологичкога гледишта, видило се је, да код озимице пшенице, уљастог биља и у опште код двогодишњег биља да оно доба где се влаће за класање приправља, стабљика и лишће слабо напредује, те се претежнији део ране у корену стиче, пак се тек онда, кад се влаг класању примиче, рана у већој мери враћа у стабљику, лишће и цвет. То се исто приметило и код различитих врсти репе и зеља; кад се меснати корен учврстио, полази рана у горње биљкине органе. Без оваковога излазка ране из корена не можеш ни помислити, како у време пролетње топлоте репица, раж, пшеница и остало жито онако бујно расте. Још је то очевидније код онаковога биља, које треба

више година за свој подпуни развитак. То исто бива и код јарице, само што оваково биље за своје подпуно развиће треба да се онолико ране накупи у његовој жили, колико код вишестрајуће озимице.

Сваком ће то јасно бити, да се жила, и непазећи на уплив светлости, не може у земљи према потреби развити, ако је биље тако густо посејано, да поједине жиле немају за развитак довољно простора.

Кад би се дакле на све овде речено обазирали, неби наши земљорадници своје усеве онако често сејали, као што то често то њивама видимо. —ћ.

Непријатељи кукуруза за време раста.

Као и сви други пољски усев, има и кукуруз за време свога раста, од клијања до сазревања, својих непријатеља. Ти суне пријатељи: чавке, вране, свраке, врапци и креје (крешталици); пак онда: мишеви, р'чци и разне бубе. Ови последњи кваре зрно у земљи, а кад се зрно пре сејања пепелом поспе, онда му не могу много наудити. За чавке, вране, свраке, врапце и креје, нема боља страшила од пушке. Свакојака се страшила праве за њи, пак опет бадава.

Ево шта врапци чине!

Ја знам да се узму старе хаљине, напуне се сламом и са раширеним рукама набоду се на мотке, да се од њи, као бајаги од човека, врапци и друге птице од кукуруза плаше. Ал враг врабац! Више се је пута догодило, да се врабац лепо у рукаву таковога страшила угњездио! Он нашао тамо сламе, пак направио себи гњездо. Један од мојих пријатеља имао је једно таково страшило, метнуо му још шешир са сламом напуњену главу; кад се мом пријатељу једном чудновато чињаше, да многи врапци на његово страшило седају, оде он тамо, и чује неку писку младих врапчића, — кад тамо, а под шеширом гњездо једно са 5 врапчића, а у рукаву друго са 3 врапчета! Шта му је дакле остало? Ништа друго, но пушку на раме, пак у кукурузиште у лов. Пушка ће им за цело најжешће страшило бити; — и намештене ветрењаће са клепалама, као по виноградима, много помажу. Ал су ти пернати непријатељи поред свега тога, и пријатељи, јер

они тамане бубе и црве, које зрно још пре клијања у земљи изеду. На пространим равницама, где нема дрва или шуме, тамо се слабије птице и виде; оне се близу шума и дрва највише налазе, где се гњезде и преко ноћи одмарају. Чавке и вране живе у друштву и оне су кукурузу, од птица, најжешћи непријатељи, јер тешко оном кукурузу, где они у томили насрну!

Осим ових непријатеља, има кукуруз још два, а та су: *мраз и ветар*.

Мраз је најљући непријатељ младога кукуруза, док је посве мален и њежан, и он га тако опали, да му и срце скува. Овде онда другога лека нема, но то кукурузиште преорати и на ново, новим зрном засејати. Кад кукуруз 10—12 палаца нарасте, онда му не може обичан мраз много наудити, јер ако му лишће и опали опет зато остане срце у среди неповређено, које даље тера; наравно да се кукуруз тиме у расту задржи, ал зато не пропадне. Против мрза нема лека.

Ветар је у толико кукурузној стабљини непријатељ, што ју обори и преломије. Овом непријатељу можеш на пут стати, и то: загрни сваку кућицу до другог чвора кукурузовине, и из тог чвора жиле пусти, пак ће ти стабљика и јача бити у роду, и јаче стајати против ветру. Плитко орања њива, у којој жиле нису у стању довољно да продру; у често посејан кукуруз, који само слабачке стабљике рађати може; низко окопавање, које стабљиком довољно не подупире — помажу ветру, да стабљиком пре обори. — Као што дакле видиш, од тебе само зависи, да ветар кукурузу наудити не може. —ћ.

Пољско-привредне новости.

(Полудели од ражног леба.) У Чик-Чиботфалви догодило се је, да је једна жена са својим сином полудела, пошто су се најели фришко печеног ражног леба. Како су се прилично овога леба најели, одма почеше као бесумучни по селу трчати; становници их познаваше те потрче за њима, и једва их у једној шуми близу села ухватише. Срезки лекар бијаше одма ту при руци, даде им млека да пију, те их лудила ослободи, а лебац понесе собом у варош да га испита. При тачном испиту дознало се, да је у ражи било много главнице.

(Гуштер у човеку.) Многи не верују, да може змија да се заплаци кроз уста, успавајућег човека. Но истинитост оваковог случаја сведочи следећи догађај,

који се пре неке године у Бечу догодио. „Фамилија имућног бечког фабриканта Херца — вели један очевидац — упути се једног дана на гору Калберг. Под једним дрветом у ладовини засни 18-то годишњи син тога фабриканта. На једанпут скочи као помаман, разбарушен, очи му беху избуљене, пак стаде трчати око друштва, стискајући рукама трбух, а није могао друштву да каже шта му је. На један мах стаде уз силно дрктање бљувати, те избаци до 4 палца дугачког гуштера. Беднику је додуше одлануло, али је од страхом пореметио тако, да су га као луда кући однели морали.“ — Ето видите, да може да буде свашта, кад се под отвореним небом у шуми ил на њиви спава.

— (Питомци у земљоделској школи.) У књажеско-ериској земљоделској школи у Пожаревцу, било је у зимном течају 34 редовни питомаца, од којих 25 о државном, а 9 о свом трошку. Многи су и одбијени, јер није довољно простора за више било, да би могли у школској згради становати.

(Предбрежије „добре надежде“ на бечкој изложби.) И становници најјужнијег дела Африке, са предбрежија „добре надежде“, спремају се живо да са својим производима на бечкој светској изложби заступљени буду. Они послаше већ у Беч пробе од вуне, памука, свиле, злата, бакара, дијаманта, нојеви пераја, слоно-

ве кости, седефа, шећера, кафе и разне коже. Исто ће тако бити на излогу и њихових рукотворина; нарочито разне ствари и накити од шкољака и пужева, углађени костију. У опште ће бити јужна Африка на овој изложби тако заступљена, као што до данас нигде заступљена била није: ни у Лондону, ни Паризу.

Из радње „Друштва за пољску привреду“ у Београду видимо, да је оно од стране министра упитано, „да ли би се по изложбеном програму могло и из Србије што на тај излог послати?“, да је на то „друштво“, проучивим речени програм, одговорило: „*да може*“, и то „*достојно*“. Но поред свега тога чујемо, да Србија на тај излог ништа послати неће.

(Књига о кукурузу.) Пољско-привредна књижевност умножена је са једним изврним делом: „Све о кукурузу“, које је написао професор књажевско-ериско-земљоделско-шумареке школе, а наш главни сурадник др. Ђорђе Радић. Књига је изнела 5 и по штампани табака, украшена је са 19 дрвореза, а осим тога су са олајном бојом по самој природи насликани 11 врсти кукуруза. Дело је ово по наш народ од велике важности. „Друштво за пољску привреду“ у Београду наградило је писца са 30 дуката цес. — *Може се добити у књижари Браће Јовановића у Панчеву по 60 новч.*

О Г Л А С.

Н. ГЛАТАУ,
verlängerte Kärntnerstrasse Nr. 51. Palais Todesco,

препоручује ове нове проналаске:

и. е. искл. пољашњено

АМОР, ПАСТА ЗА ЛИЦЕ

за чишћење и одржање образа, за укидање суваних пегла, крпа (Leberflecken) итд. по пропису славног професора др. Морфина, Австрозгледара царице Елизавете. — Цена једног крага ф. 1.50

Напредак и победа знанствености!

и. ер. искл. пољ.

АЛАВАСТЕР (Anatherum Boraxum)

елексир за зубе

апробано од медици. факултета, дејствује против скорбута, угушује бола зуба, зрени зубе итд., цена једног крага ф. 1.50.

Лукац за браду, на боловим местима лепа брада добија 1 пакет 90 нов.

Мелузина, крап, пете о а б о г и в а итд. за увек губе. 1 пакет 90 новч.

Амориде, једино средство да руке одмах побеле 1 бокал 65 н.

У 3 минута Светли бели зуби. Црни зуби у 3 минута постају бели, чисти итд. 1 пакет 45 нов.

Вејтин од ораја из зелених лутинка црвен, сваку отворену косу опоручује. 1 боца 25 н.

Валзам за косу др. Валерона у Лондону, стаје на пут опадају косе, унапредује косу, и на боловим местима изтера нову косу. Овај валзам у кутијама стоје ф. 2 и ф. 4.50.

Ненадмашимо, на доброту је Еуалине-биали и балзам којим се коса за 5 минута курави. 1 боца 95 новч.

Вода за прље париска, којом се из сваку материја прље ваде 1 боца 42 нов.

Мазало за косу бојадисе сваку косу црно или браун. 1 пакет 90 н.

Електричне четке за зубе 45 н.

Етар за муве, умртвује за 3 минута муве. 1 боца 25 нов.

Енглеско лепило, лепа стакло, порцелан, камен итд. 1 боца 40 н

За жуљеве, средство, којим исти за 4 дана постају 1 пакет 50 нов.

Капљице за зубе, угушују бола. Боца 60 нов.

Енглески лак, служи за мазање ципола. 1 боца 25 нов.

Сви артикли горњи добијају се само код

ПАТНА ГЛАТАУ-А

Wien, Kärntnerstrasse Nr. 51. Palais Todesco.

Шље се поштом с пактом у пакету. Доковници шаљу се на захтевање бесплатно.